

KÖNYVTÁRI SZERVEZETEK

A felső- és Szakoktatási Minisztérium Tudományos Könyvtárügyi Módszertani Központja (NDK)

A Tudományos Könyvtárügyi Módszertani Központ három korábban alapított módszertani tanácsadó szerv 1964. évi egyesítéséből jött létre. Feladatait a következőkben határozták meg:

kidolgozza és véleményezi a Felső- és Szakoktatásügyi Minisztériumhoz tartozó könyvtárakkal és tájékoztatási intézményekkel kapcsolatos vezetői döntések tudományos, műszaki és gazdasági alapelveit;

segíti a minisztériumot az említett intézmények kutatási és fejlesztési feladatainak megfogalmazásában és koordinálásában;

alapvető elméleti és időszerű gyakorlati problémák megoldásán dolgozik;

segíti a minisztériumot a vezetési döntések indokolásában, megvalósításában és ellenőrzésében, valamint a legjobb munkamódszerek általános bevezetésében;

megszervezi és megvalósítja a könyvtári dolgozók továbbképzését.

Az 1968 májusi könyvtárügyi törvény megvalósításával kapcsolatban a Módszertani Központ feladatainak köre kibővült. Az állami szervezeteknek segítséget kell nyújtania központi szakkönyvtárak létrehozatalában, könyvtári szakhálózatok megszervezésében, valamint korszerű műszaki eljárások és berendezések - beleértve az elektronikus adatfeldolgozást - kifejlesztésében és bevezetésében.

A Központ legjelentősebb kooperációs partnerei a tájékoztatásügy területén e terület két központi szervezete: a ZIID /Zentralinstitut für Information und Dokumentation/, valamint a ZLGID /Zentrale Leitung für Gesellschaftswissenschaftliche Information und Dokumentation/, mindkettő berlini székhellyel.

A Módszertani Központ feladata e téren:

a tájékoztatási munka egész területének megtervezése és irányítása;

a tájékoztatási intézmények és könyvtárak szakmai információs rendszerekbe történő integrálásának elősegítése;

a ZIID és a ZLGID által kidolgozott központi jelentőségű javaslatok megvitatásának megszervezése;

a ZIID és a ZLGID által kidolgozott szabályzatok értelmezése és gyakorlati megvalósításának biztosítása.

Különösen fontos feladata a Központnak, hogy a Felső- és Szakoktatásügyi Minisztériumnak segítséget nyújtson az elektronikus adatfeldolgozásnak /EDV-Elektronische Datenverarbeitung/ a tájékoztató munkába való bevezetésével kapcsolatban és koordinálja az EDV felhasználását a tudományos könyvtárak munkájában. E célból "EDV a könyvtárakban" munkacsoportot alakítottak az alábbi feladatok kidolgozására:

az EDV könyvtárakba történő bevezetésének tartalmi problematikája;

kapcsolat felvétele az EDV felhasználásán egyéb szakterületeken dolgozó intézményekkel;

EDV szakemberek kiképzése.

Míg kezdetben az "EDV a könyvtárakban" munkacsoportban kizárólag tudományos könyvtárosok működtek, akik továbbképezték és bedolgozták magukat az EDV szakterületébe, mindinkább bevonnak matematikusokat és EDV szakembereket is a munkacsoportba. A tájékoztatás területén folyó valamennyi EDV-al kapcsolatos tevékenységért a Módszertani Központ felelős.

Az 1971 novemberében készített célprogramban leszögezték, hogy a legfontosabb lépés egy egységes adatrögzítési séma kidolgozása, hogy az adatokat az intézmények egymás között kicserélhessék, és ne történjék kettős felvétel. Másik fontos feladat valamennyi könyvtár és tájékoztatási intézmény számára egységes nomenklatura kidolgozása. Az egységes adatrögzítési séma tervezetét a KGST keretében a közeljövőben meg fogják vitatni.

A koordinálás eredményességét úgy biztosítják, hogy a Felső- és Szakoktatásügyi Minisztérium minden hozzá tartozó intézményt, amely EDV-t kíván bevezetni, a Módszertani Központhoz utasít. Ez több intézményben is alkalmazható tipustervet dolgoz ki, így pl. a Robotron 300 gépre is. A Központ célja az ESZR technikára alkalmas terv készítése. Egy új tipusterv a SOPS AIDOS /Systemorientiertes Programmiersystem Automatisiertes Informations- und Dokumentationssystem = Rend-szerorientált automatizált információs rendszer programozó rendszere/.

A Módszertani Központ a KGST keretein belül is felelős az EDV-felhasználással kapcsolatos kutatási munkák nemzetközi kidolgozásáért. Az egységes adatrögzítési séma kidolgozott tervét rövidesen bevonják a KGST munkaprogramjába, hogy ezáltal a tudományos könyvtárak EDV munkáik megtervezésének egységes alapjait lefektessék. E séma sikeres kidolgozásától függ a dokumentum-adatbank felépítése, amely valamennyi, az ESZR technikán alapuló tudományos könyvtári tervet kiinduló pontját képezi. Mind a Deutsche Staatsbibliothek EDV-konceptiója, mind a német nemzeti bibliográfia összeállítása, valamint a "Kölcsönzési nyilvántartás automatizálása" tervet továbbfejlesztése e fontos adatbank egységes felépítésén alapszik majd. Az adatbank biztosítja, hogy valamennyi EDV-tervezet integrációja az NDK-n belül, valamint a nemzetközi gépi leolvasású adatsere belátható időn belül megvalósítható legyen.

A Módszertani Központ egyik központi kutatási feladata a "Nagy-könyvtárak automatikus vezetési rendszerének kidolgozása", amellyel kapcsolatban a könyvtári munka minőségi mutatói mérőszámainak elméleti problémáit kell megoldania.

A Módszertani Központ az UNESCO által könyvtári munkára kidolgozott nemzetközi egységes mutatószámokat az NDK viszonyainak megfelelően dolgozta át. A mutatószám-program célja:

a tudományos könyvtárak statisztikai mutatószámai összehasonlíthatóságának biztosítása nemzeti és nemzetközi viszonylatban egyaránt;

a tudományos könyvtárak éves statisztikáinak eddigi reprezentatív szerepével szemben azokat a munkatermelékenység és hatékonyság mutatóivá alakítani;

a mutatószám-program kiképzés oly módon, hogy a könyvtári munka értékelésén kívül lehetővé tegye az egyetemek és főiskolák oktatási folyamatában történő felhasználását;

néhány relatív mutatószám bevezetésével lehetőséget biztosítani azonos típusú könyvtárak összehasonlítására.

Jelenleg alapos vizsgálatok folynak az automatizált kölcsönzési nyilvántartás keretében kapott statisztikai adatok felhasználására.

A tudományos és szervezési feladatok központi kérdése a könyvtári munka racionalizálása és hatékonyságának növelése. A racionalizálás érdekében a gépesítés, szabványosítás, munkatanulmányok és munkaszervezés, továbbképzés stb. területén kell intézkedéseket foganatosítani. A közeljövőben ezzel kapcsolatban kidolgozandó a betűrendes katalogizálás egységes szabályzata, egységes osztályozási rendszer bevezetése az NDK könyvtáraiba, regionális és szakmai könyvtári hálózatok megszervezése, a könyvtári dolgozók számára olyan normák kidolgozása, amelyek érdekeltté teszik őket munkájuk jobb, hatékonyabb elvégzésében.

A tudományos könyvtárak munkájának racionalizálását szolgálja a Módszertani Központ koordinált állománybeszerzésre vonatkozó /gyűjtőkör/ koncepciója is. A gyűjtőkörök helyes elhatárolása céljából különböző elemző munkákat végeznek: elemzik az olvasói igényeket, a beszerzendő irodalom költségeit, folyóiratok esetében ezenfelül az NDK folyóirataiban megjelenő cikkek végén felsorolt irodalmi hivatkozásokat is. A folyóiratokkal kapcsolatos olvasói igények elemzésénél vizsgálják a leggyakrabban használt címeket, a leggyakrabban kért, de nem szolgáltatott címeket és azokat a címeket, amelyekből a leggyakrabban kértek reprográfiai szolgáltatást.

A Módszertani Központ a könyvtárépítés területén igyekszik biztosítani a legkorszerűbb irányzatok meghonosítását az NDK könyvtáraiban. Így a hagyományos, merev hármas tagozódással szemben a rugalmasság elvét népszerűsíti, a nagyolvasótermek helyett szakolvasóterem-rendszerek, nagy kiterjedésű szabadpolcos olvasótermek bevezetését stb. Koncepciókat dolgoztak ki a kevésbé használt irodalom számára közpon-

ti tárolók építésére, valamint mikrofilm-központok felállítására, az értékes állomány biztonsági filmrevételére, valamint régi ujság- és folyóirat-állomány lefilmezésére is.

A Módszertani Központ továbbképző központja a gothai könyvtárban működik. Öt éves fennállása alatt 400 könyvtáros /elsősorban vezető: és szakkáder/ vett részt a Gothában tartott különböző tanfolyamokon. Most keresik a módszereket e tanfolyamok hatékonyságának elbírálására.

A Módszertani Központ a tájékoztatásügy területén még egyéb fontos feladatok is hárulnak. Minthogy az egyetemek és főiskolák elvégzésének fontos előfeltétele a könyvtári állomány igénybevétele, és minthogy a szakirodalmi dokumentációs tevékenység éppen a könyvtári állomány hozzáférhetőségét hivatott megkönnyíteni, magától értetődő, hogy a dokumentációs tevékenység nem választható el a könyvtári tevékenységtől.

A Módszertani Központ ezzel kapcsolatban eddig a következő munkákat végezte el:

a tájékoztatásügy bevonása a főiskolák területére;

az egyetemeknek és főiskoláknak a tudományos és műszaki információs rendszerekkel való kapcsolatára vonatkozó keretrendelet kidolgozása;

főiskolai tudományos könyvtári és információs rendszer modelljének kidolgozása;

a központi szakkönyvtáraknak központi tudományos és műszaki információs rendszerekkel való kapcsolatának vizsgálata.

A jövőben olyan súlyponti kérdésekkel kívánnak foglalkozni, amelyek az egyetemi könyvtárosok és tájékoztatási szakemberek napi munkáját segítik elő. Ezek a következők:

funkcionális és strukturálisan integrált könyvtári és információs szervek továbbfejlesztése;

egyetemi könyvtárak ágazati könyvtárai számára működési irányelvek kidolgozása;

egyetemi könyvtárak tudományos információs osztályai számára módszertani irányítási koncepció kidolgozása;

tájékoztatási szakemberek kiképzési szintjének emelése;

gyakorlati eredményekkel összekapcsolható kutatási munka alapelveinek kidolgozása;

egyetemi hallgatók - mint a könyvtári és információs intézmények használói - kiképzésének módszertani és tartalmi koncepciója;

kooperációs megállapodások előkészítése és megkötése központi állami tájékoztatási szervekkel.

Fentieken kívül a Módszertani Központ fennállásának 10 éve alatt komoly szakirodalmi munkásságot fejtett ki; ennek eredményeképpen ez idő alatt több mint 300 dolgozat jelent meg.

/Zentralblatt für Bibliothekswesen, 88.k. 7.sz. 1974.jul. p.419-427./.

Darabcs Éva

o°o

Vitatémák a Special Libraries Association 1974. évi konferenciáján

A Special Libraries Association /Szakkönyvtárak Egyesülete/ Torontóban tartott 1974. évi 65. konferenciáján különösen figyelemre méltó vélemények, észrevételek, hozzászólások hangzottak el az ún. vitaülés /panel discussions/ során a következő kérdésekről:

Zárt raktári vagy szabadpolcos könyvtári rendszer

A kérdés felvetésében az előbbiit védelmezők az állomány fokozottabb biztonságára és a komplex osztályozás által nyújtott tájékoztatás elegendő voltára hivatkoztak. Az ellenvélemény szerint a szabadpolcos könyvtári rendszer jobb tájékoztatást biztosít, és feloldja a katalógus és raktár elkülönítésével együtt járó pszichológiai akadályokat.

Az adattárak és közvetlen /on-line/ SDI-szolgáltatások hozzáférése szolgáló változó eszközök

Javaslat hangzott el a különféle szolgáltatások értékelésére a jövődó felhasználó szempontjából, mint pl. a szolgáltatás szakterülete, mértéke, az adattár növekedése, átfutási idő, szolgáltatási forma /kötet formájú szolgáltatást pl. kevés cég tervez a jövőben/ stb. Egy beszámoló tájékoztatott a kanadai National Science Library /Természettudományi Könyvtár/-ban meglévő 14-féle SDI-szolgáltatásról - pl. MARC, ERIC, MEDLARS, Chemical Abstracts Condensates -, melyek útján a könyvtár 1600 témakörben kurrens tájékoztatást nyújt. Az on-line szolgáltatásokkal kapcsolatban rámutattak arra a változó jelenségre, hogy míg két évvel ezelőtt a kételkedők a "fog-e működni" problémákon vitatkoztak, ma már azt íszegetik, hogy kifizetődik-e.

/Library of Congress Information Bulletin, 33.k. 28.sz. 1974. jul.12. p.A-142./

o°o